

2023. gada 14.jūnijs

Pētījums "Darba apstākļi un riski Latvijā, 2019-2021"

Noslēguma ziņojums

RĪGAS STRADIŅA
UNIVERSITĀTE

VITA BREVIS ARS LONGA

Linda Paegle, Kristiāna Venžega, Lāsma Akulova, Svetlana, Lakiša, Linda Matisāne

Ivars Vanadziņš,
Contacts: ivars.vanadzins@rsu.lv

Saturs

- Metodoloģija
- Būtiskākie rezultāti
- Secinājumi
- Jautājumi un diskusija

Pētījums veikts darbības programmas „Izaugsme un nodarbinātība”

7.3.1. specifiskā atbalsta mērķa „Uzlabot darba drošību, it īpaši bīstamo nozaru uzņēmumos” projekta „Darba drošības normatīvo aktu praktiskās ieviešanas un uzraudzības pilnveidošana” (Nr. 7.3.1.0/16/I/001) ietvaros pēc Valsts darba inspekcijas pasūtījuma

Pētījumu veica: RSU Darba Drošības un vides veselības institūts un
Kantar

Pētījuma metodes

Aptaujas - 2022. gada pirmā puse

- **Darba devēju aptauja** (aptuveni 1000 respondenti), computer-assisted telephone interviews (CATI)
- **Darbinieku aptauja** (aptuveni 2500 respondents), computer-assisted personal interviewing (CAPI)
- **Latvijas iedzīvotāju aptauja** (aptuveni 1000 respondenti vecumā no 15–74 gadiem), Computer-assisted personal interviewing (CAPI)
- **Vecāko DAS aptauja** (aptuveni 200 respondenti), elektroniski izplatītas tiešsaistes aptaujas
- **Arodslimnieku aptauja** (aptuveni 200 respondenti), computer-assisted personal interviewing (CAPI)
- **3 fokusgrupu diskusijas ar darba devējiem** vai viņu pārstāvjiem
- **2 fokusgrupu diskusijas ar vecākajiem DAS** (pakalpojumu sniedzējiem un uzņēmumu pārstāvjiem)

Dažādu reģistru datu analīze (1993.-2021.gads)

- **nelaimes gadījumi darbā** (datu avots – Valsts darba inspekcija)
- **arodslimības** (P. Stradiņa klīniskās universitātes slimnīcas Aroda un radiācijas medicīnas centra, Slimību profilakses un kontroles centra dati)
- **darba vides laboratoriskie mērījumi** (RSU Darba drošības un vides veselības institūta dati)
- **izmaksas par nelaimes gadījumiem darbā un arodslimībām** (Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras dati)

levadam: konteksts un daži citāti...

Vai darba aizsardzība ir prioritāte?

- *“Man kolēģi smejas, tagad mēs esam tā kā COVID nodaļa vairāk, nevis darba aizsardzības, jo darba aizsardzība kā tāda nupat tāpat kā vides uzraudzība ir pavirzījusies otrā plānā... Prioritāri, protams, ir viss tas, kas saistīts ar COVID aktivitātēm un šo darbu organizēšanu”*

Darba aizsardzības vecākais speciālists, pētījums DARL-5

Vai DAS darbs ir kļuvis sarežģītāks?

“mūsu dzīvē pamainījās dažas lietas, pirmkārt negrib mūs tur īpaši redzēt objektos pie klātienes instruktāžām, bet mēs pārgājām arī ar dažiem uzņēmumiem uz attālinātām instruktāžām un elektroniskiem parakstiem, kas savukārt ir diezgan pozitīvi, jo uzņēmumiem, kuriem ir filiāles pa visu Latviju, to paliek izdarīt daudz vienkāršāk

Darba aizsardzības vecākais speciālists, pētījums DARL-5

Vai darbs ir kļuvis sarežģītāks?

“Un laika trūkums arī ļoti liela problēma bija, jo pārējie darbi neapstājās, līdz ar to tiem cilvēkiem, kas strādāja ar COVID jautājumiem, bija ļoti liela pārslodze”.

Darba aizsardzības vecākais speciālists, pētījums DARL-5

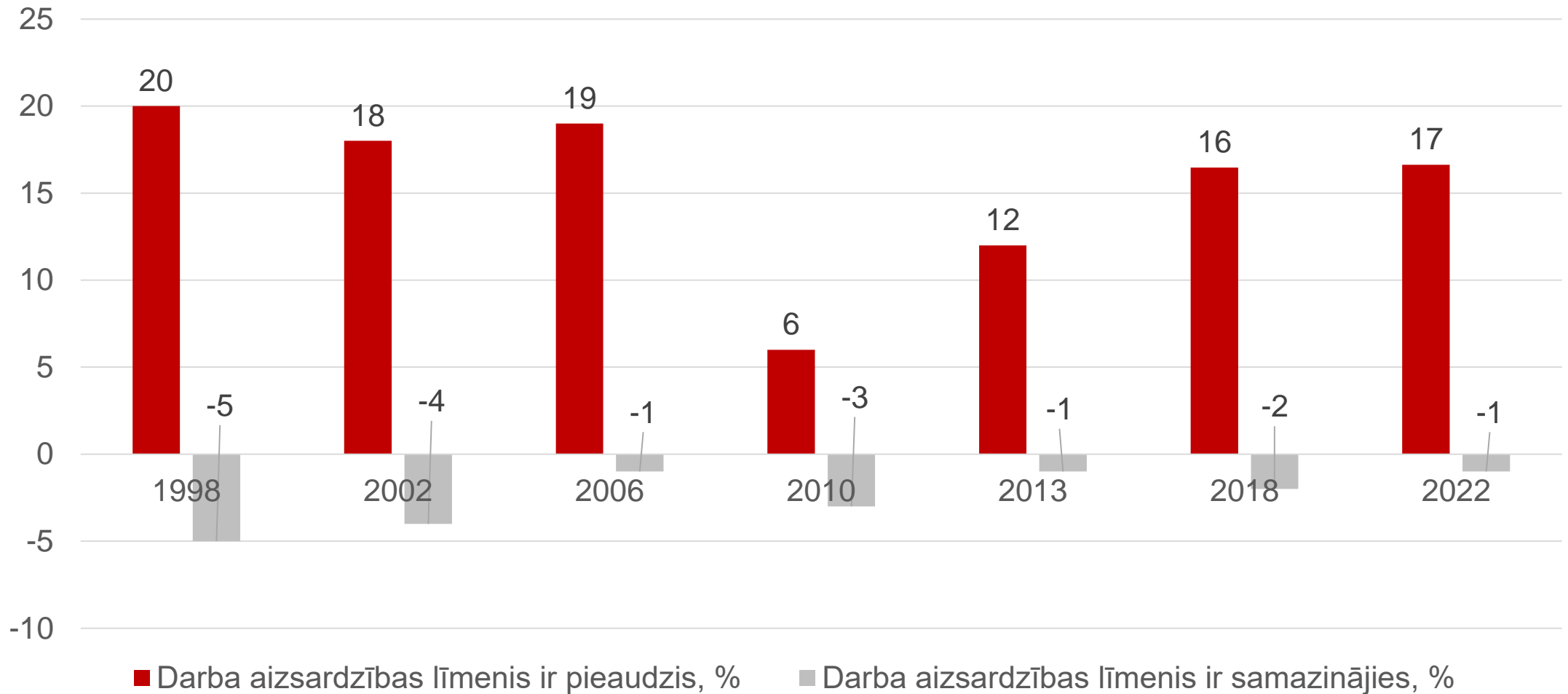

Vai DAS darbs ir kļuvis sarežģītāks?

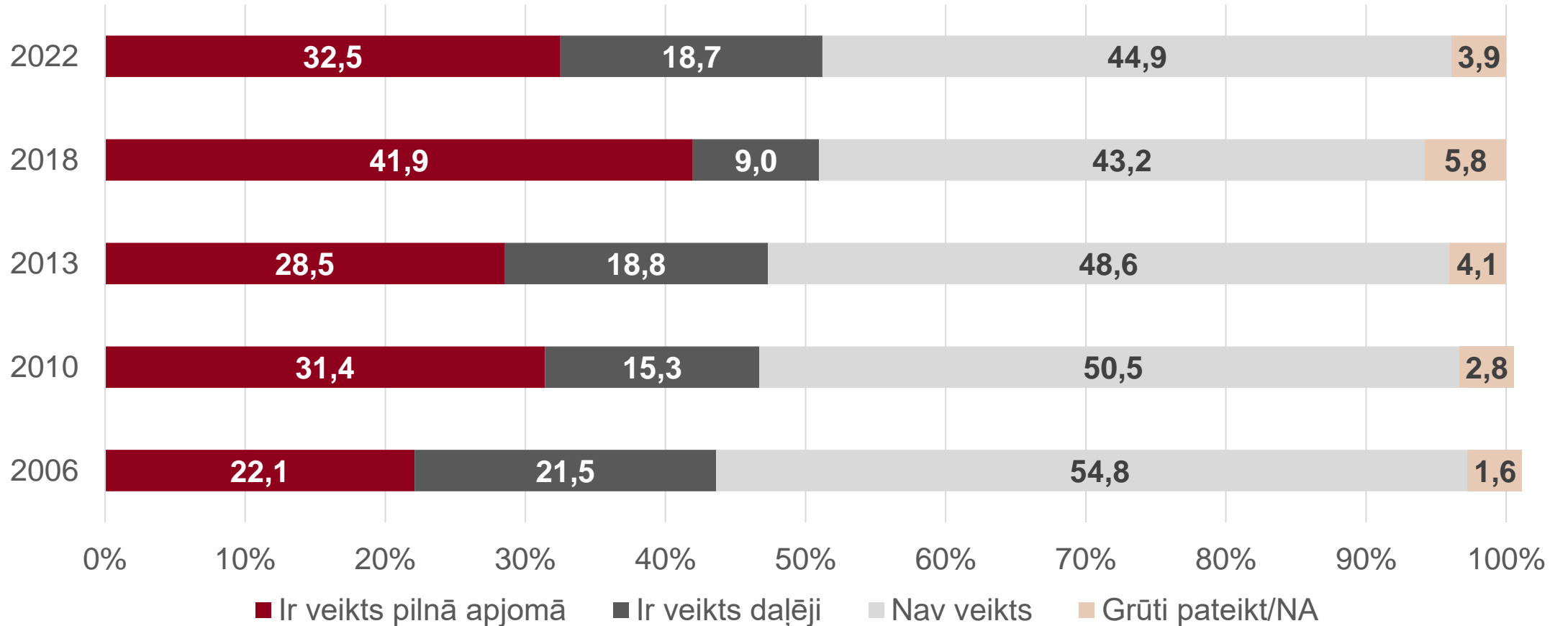
“Pandēmija pašlaik faktiski ir pavērusi vairāk jauno darba veidu, tas ir attālinātais darbs, kas ... ir sarežģīts darba aizsardzības speciālistam, novērtēt, kādi šie riski ir mājās, kādi apstākļi, darba vietas iekārtojums”

Darba aizsardzības vecākais speciālists, pētījums DARL-5

To nodarbināto īpatsvars, kuri uzskata, ka darba aizsardzības līmenis ir palielinājies/samazinājies, %

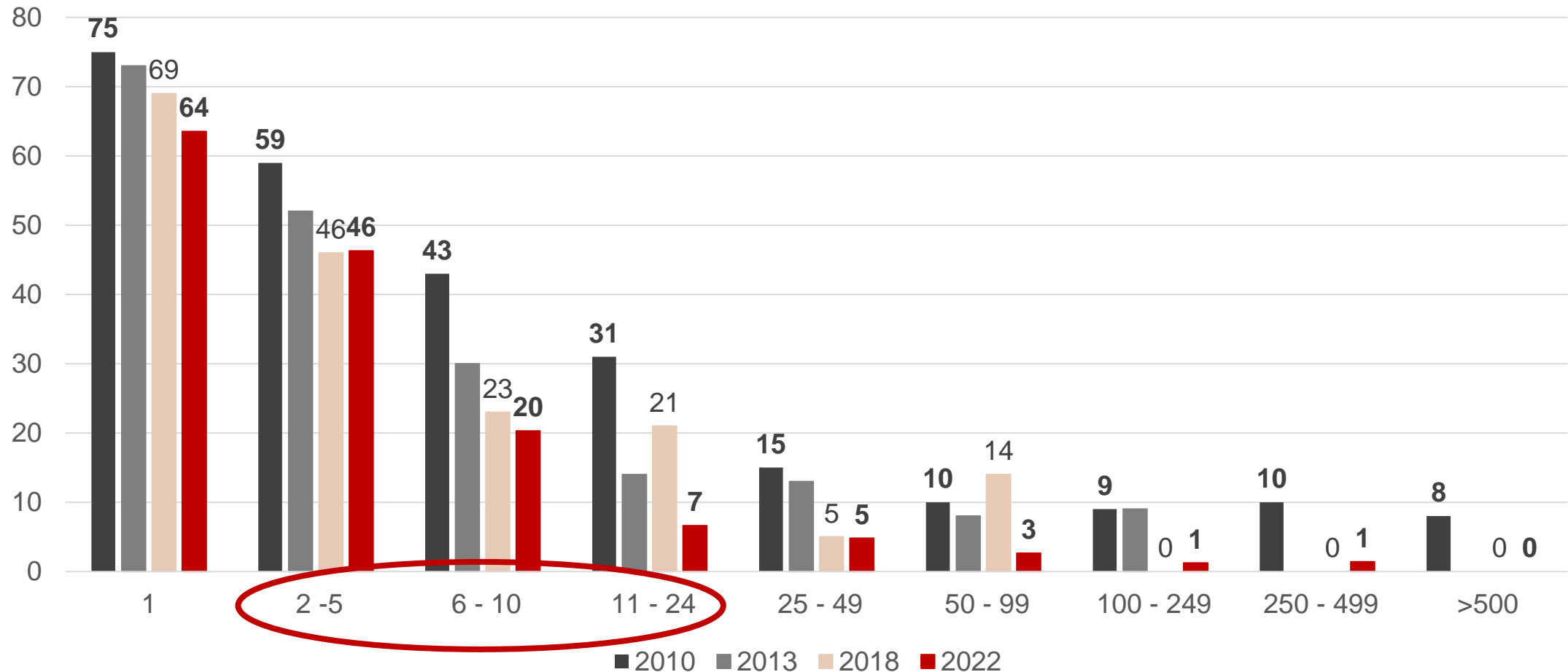
Darba devēju īpatsvars, kas norādījuši, vai pēdējā gada laikā veikuši darba vides riska novērtējumu, %

Darba devēju aptaujas, aptuveni 1000 respondentu vienā aptaujā

To uzņēmumu īpatsvars (%), kuriem nav veikts darba vides riska novērtējums darbavietā, pēc uzņēmuma lieluma (darbinieku skaits)

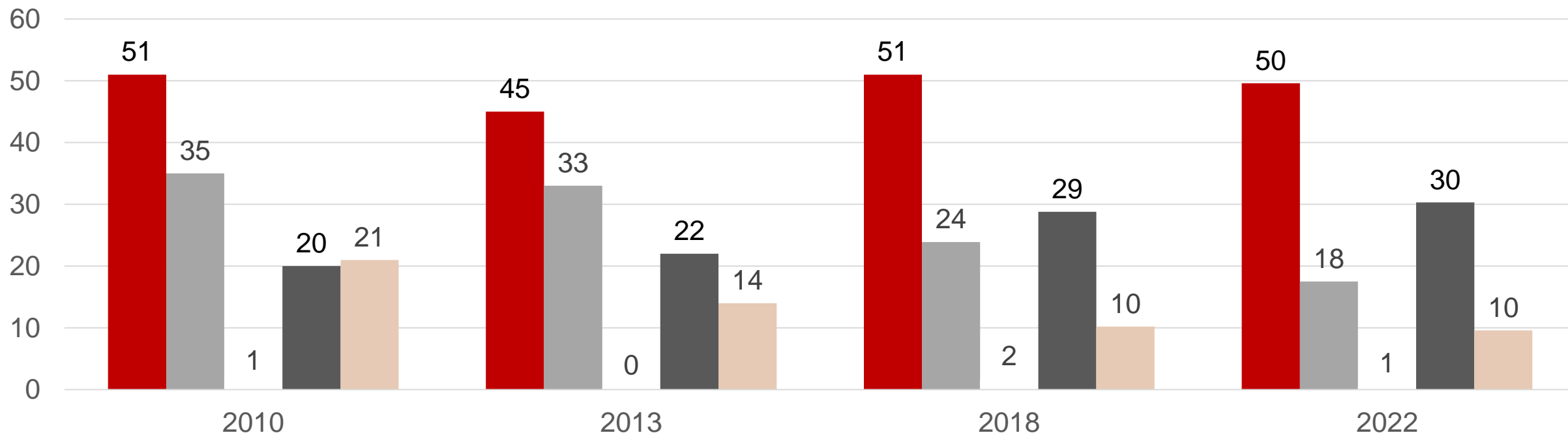
Darba devēju aptaujas, aptuveni 1000 respondentu vienā aptaujā

Uzņēmumu grupas, kurās visretāk darba vides riska novērtējums veikts pilnībā – 2022.gads

- Nozares:
 - » zivsaimniecība (13,8%);
 - » tekstilizstrādājumu un apģērbu ražošana (23,2%);
 - » metālu, gatavo metālizstrādājumu ražošana, izņemot mašīnas un iekārtas (27,0%);
- dibināti pēc 2016.gada (23,6%);
- vietējās īpašumtiesības (31,7%);
- privātais sektors (32,1%);
- nav uzticības personu (29,9%) un arodbiedrību (32,1%);

Darba vides riska novērtējuma veicēji, %

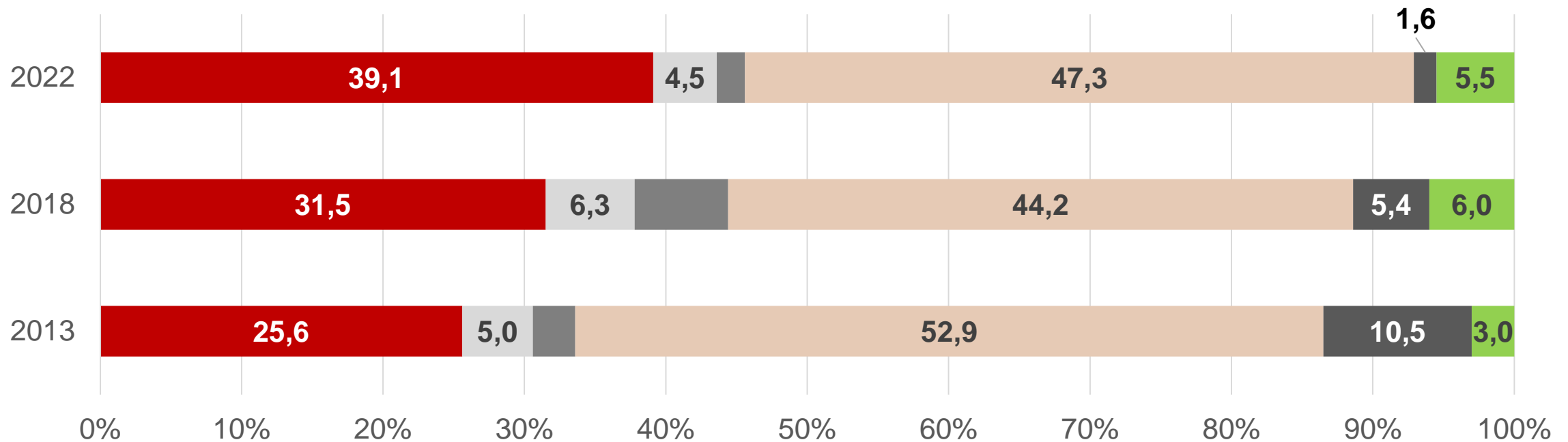

- Pats darba devējs
- Darba aizsardzības speciālists
- Darba aizsardzības daļa
- Kompetents speciālists darba aizsardzībā kā ārpalpojuma sniedzējs
- Kompetenta institūcija

Darba devēju aptaujas, aptuveni 1000 respondentu vienā aptaujā

Nodarbināto īpatsvars, kas ir piedalījušies savas darba vietas novērtēšanā (%)

- Jā, tika uzdoti jautājumi par darba vietu un veselības sūdzībām
- Jā, bet tas bija formāli, neviens ar nodarbināto nerunāja
- Nē, bet piedalījās kolēģis, kurš strādā tajā pašā darbavietā
- Nē, nav piedalījies
- Darba vides riska novērtējums nav veikts
- Grūti pateikt/NA

Nodarbināto aptaujas rezultāti, pētījumi "Darba apstākļi un riski Latvijā"

TOP 5 darba vides riska faktori

Darba devēju viedoklis (%)

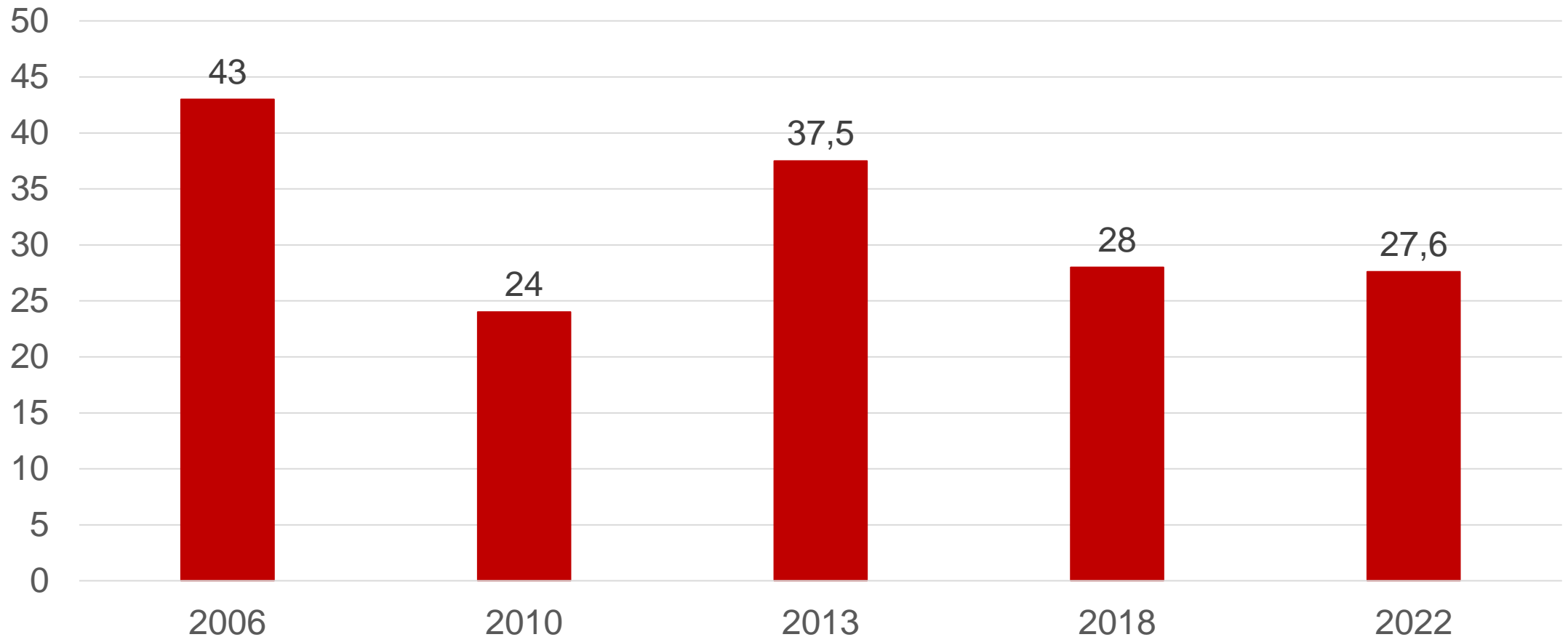
Riska faktors	2006	2010	2013	2018	2022
Darbs ar datoru	60,9	75,5	70,3	59,9	77,7
Tiešs kontakts ar cilvēkiem, kuri nav darbinieki darba vietā	-	-	-	75,8	74,9
Ātru un svarīgu lēmumu pieņemšana	-	-	-	-	74,9
Darbs piespiedu pozā	33,1	48,4	41,5	67,5	52,6
Attālinātais darbs	-	-	37,8	-	51,8
Vienveidīgas kustības	-	-	-	55,6	-
Summētais darba laiks	37,6	43,7	42,2	42,2	-
Darbs ārā dažādos laika apstākļos	30,9	52,5	36,9	-	-
Smagu priekšmetu nešana un pārvietošana	-	42,9	-	-	-
Laika trūkums	32,2	-	-	-	-

TOP 5 darba vides riska faktori

Nodarbināto viedoklis (%)

Riska faktors	2006	2010	2013	2018	2022
Ātru un svarīgu lēmumu pieņemšana	-	-	-	-	74,8
Tiešs kontakts ar cilvēkiem, kuri nav darbinieki Jūsu darba vietā	63,8	75,4	63,9	60,9	65,9
Liela darba slodze, daudz darba pienākumu	-	-	-	-	62,1
Darbs ar datoru	-	-	-	53,0	60,4
Darbs piespiedu pozā	63,8	70,2	-	75,1	60,2
Vienveidīgas kustības	56,1	55,9	53,6	66,6	-
Smagu priekšmetu nešana vai pārvietošana	52,4	56,2	49,5	51,0	-
Laika trūkums	-	50,4	52,0	-	-
Caurvējš	51,7	-	45,4	-	-
Virsstundu darbs	51,7	-	-	-	-

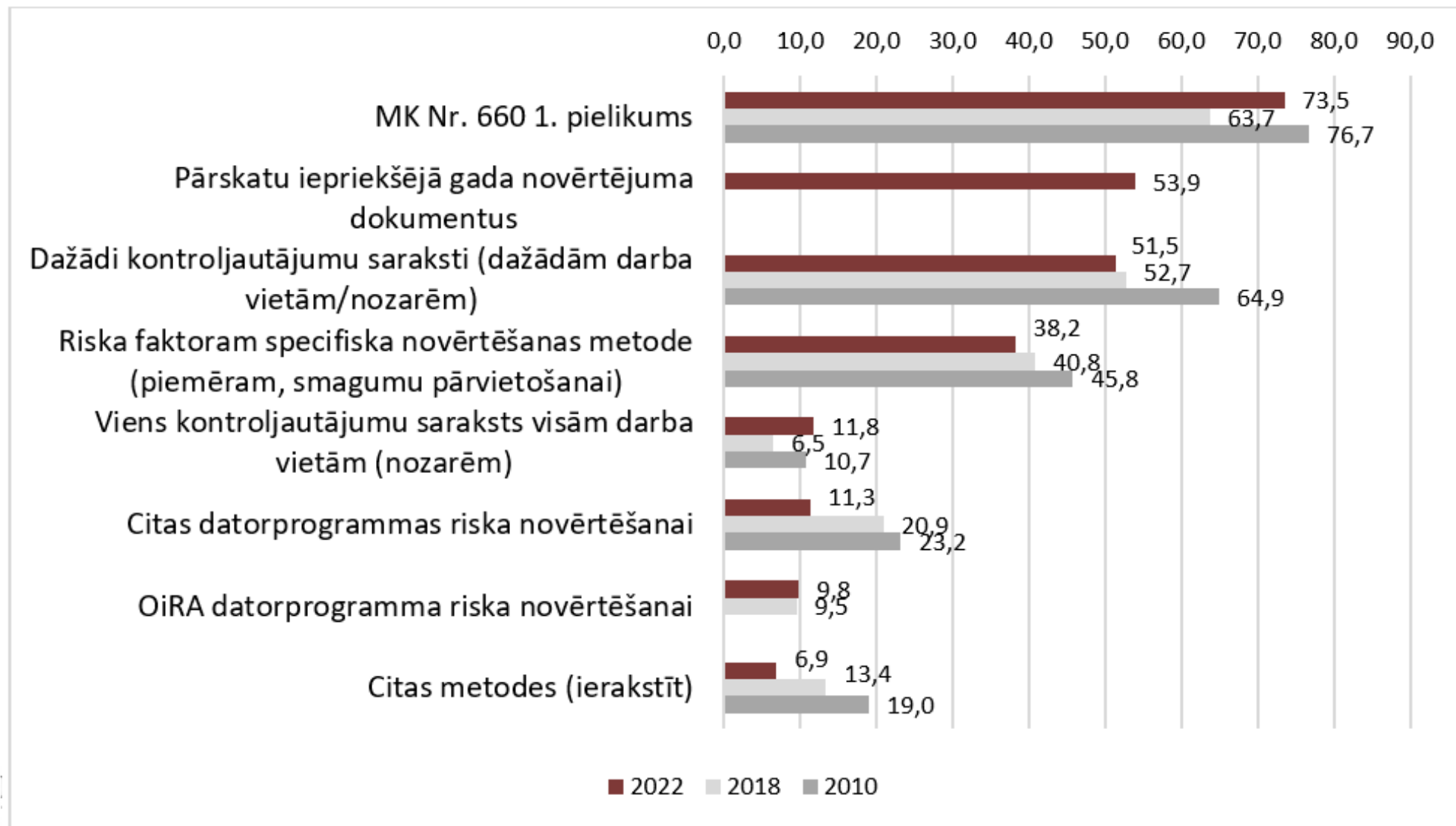
To darba devēju īpatsvars, kuri uzskata, ka neviens no viņu darbiniekiem nav pakļauts darba vides riska faktoriem, %

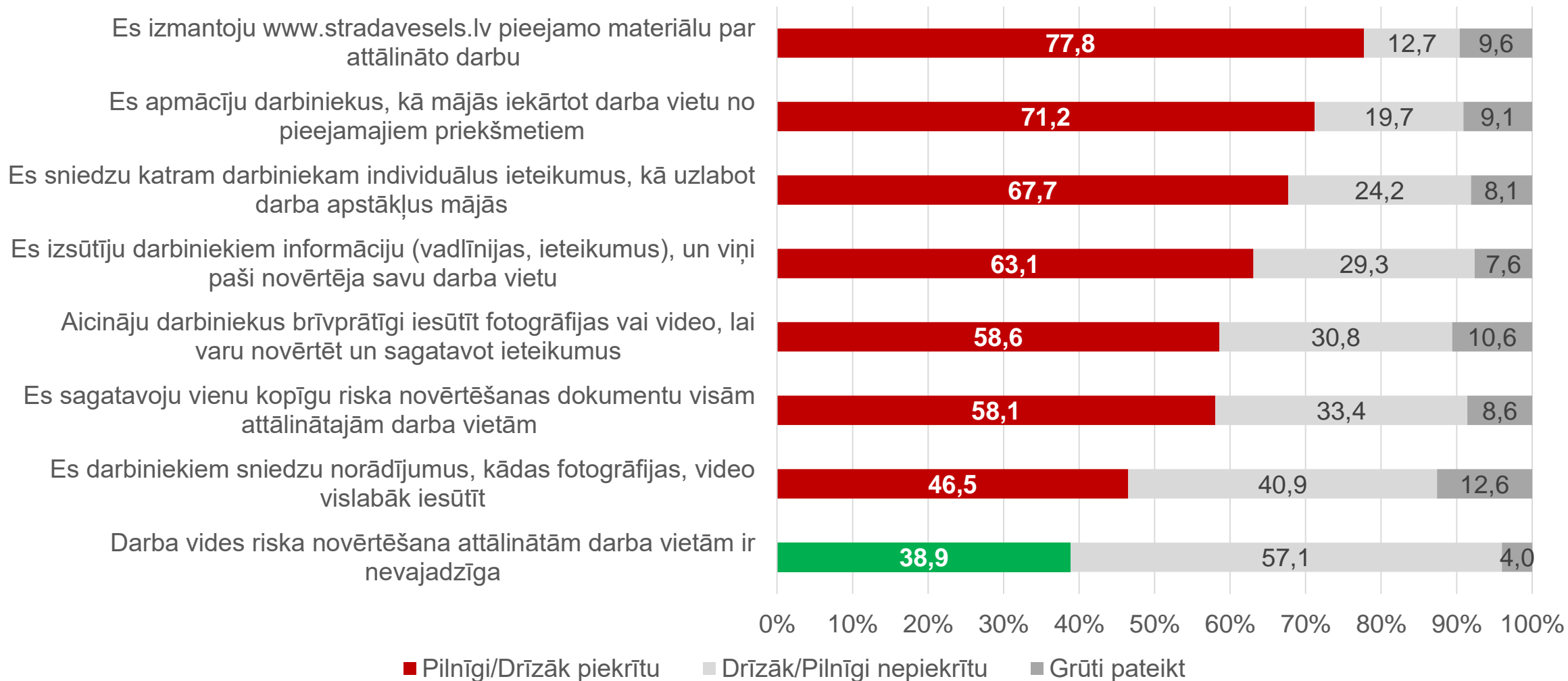
■ Darba aizsardzības speciālistu īpatsvars, vērtējot obligāto veselības pārbaužu kvalitāti, %

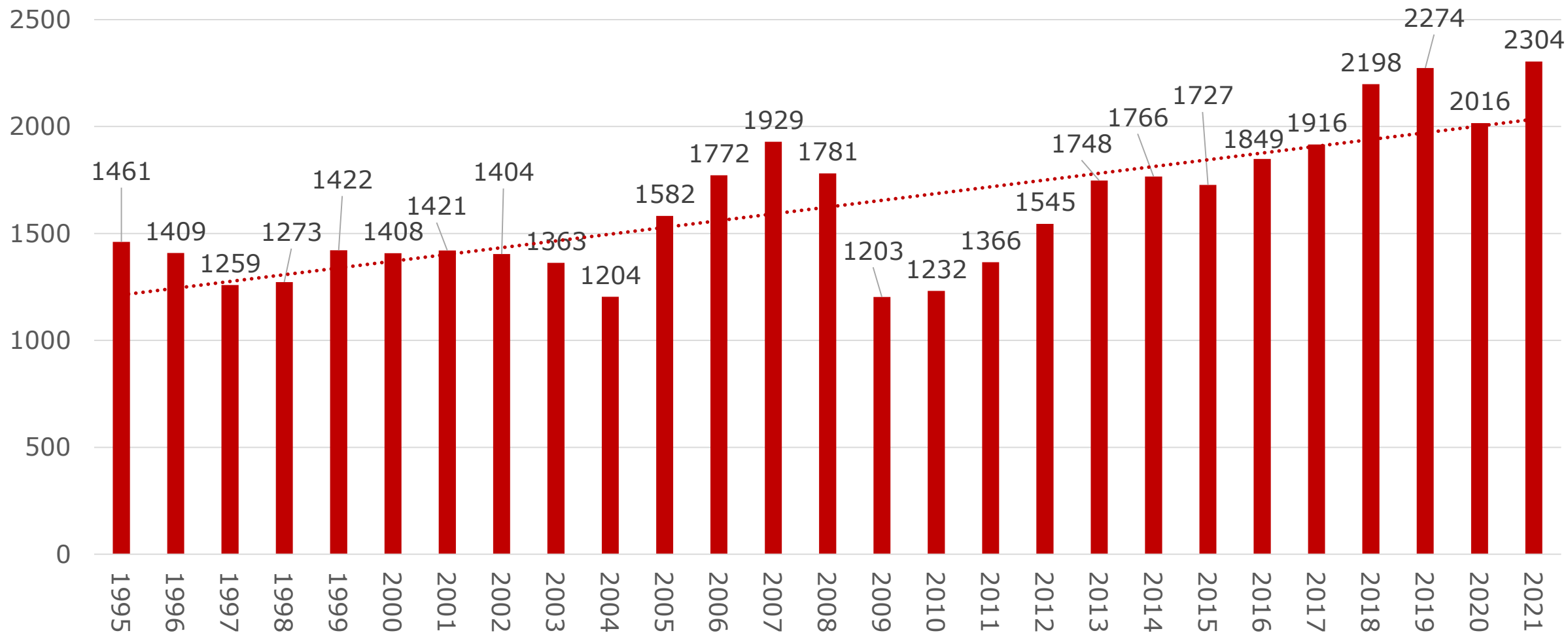
Darba aizsardzības speciālistu īpatsvars pēc viņu izmantotās metodes darba vides risku novērtēšanai, %

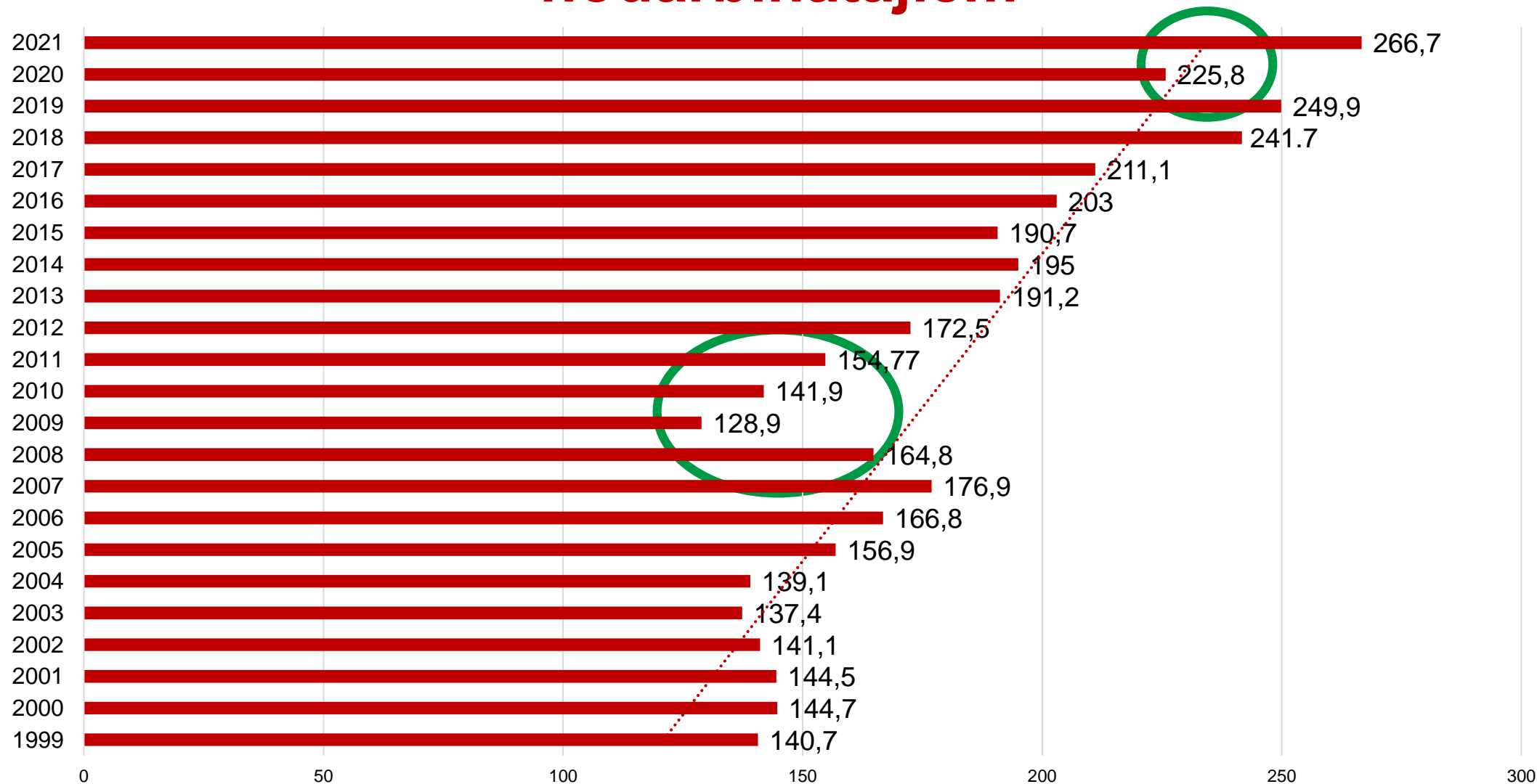
Darba vides riska novērtēšana attālinātajām darba vietām (darba aizsardzības speciālistu viedoklis)

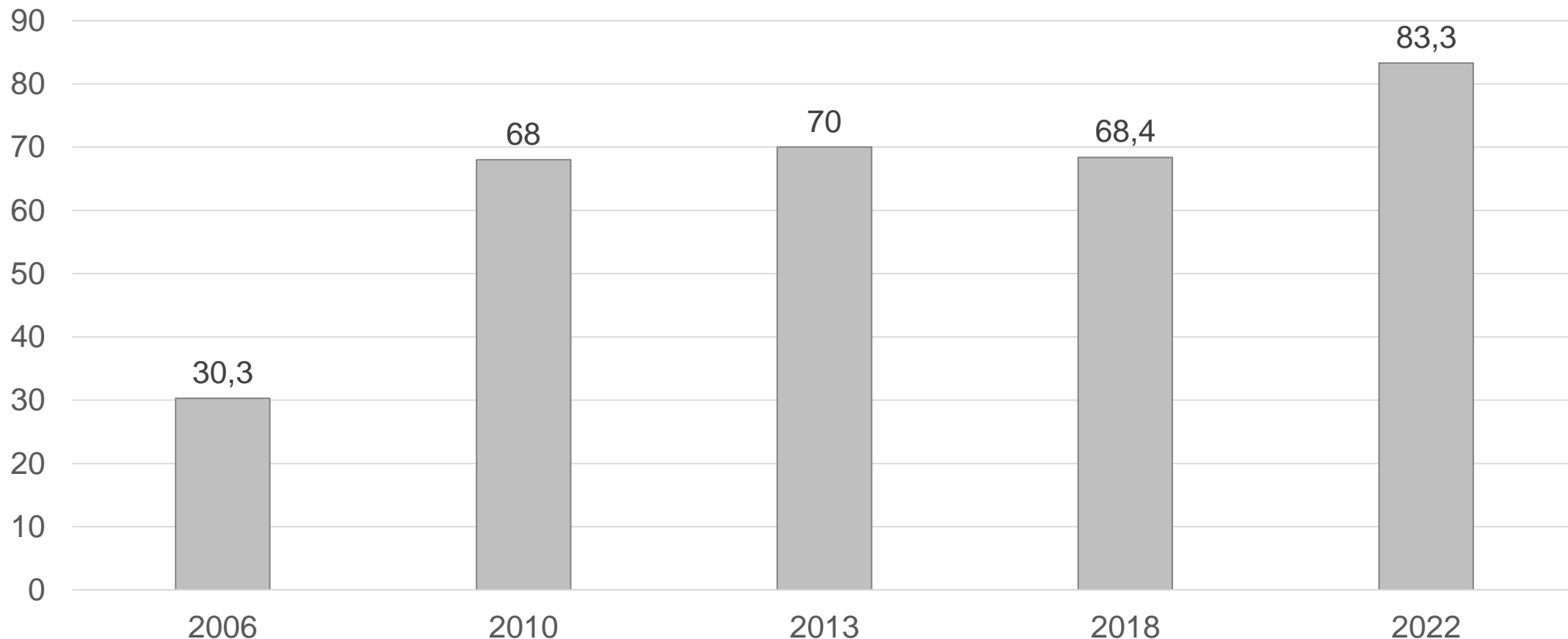
Kopējo nelaimes gadījumu skaits (1995. – 2021.)

Reģistrēto nelaimes gadījumu darbā skaits uz 100 000 nodarbinātajiem

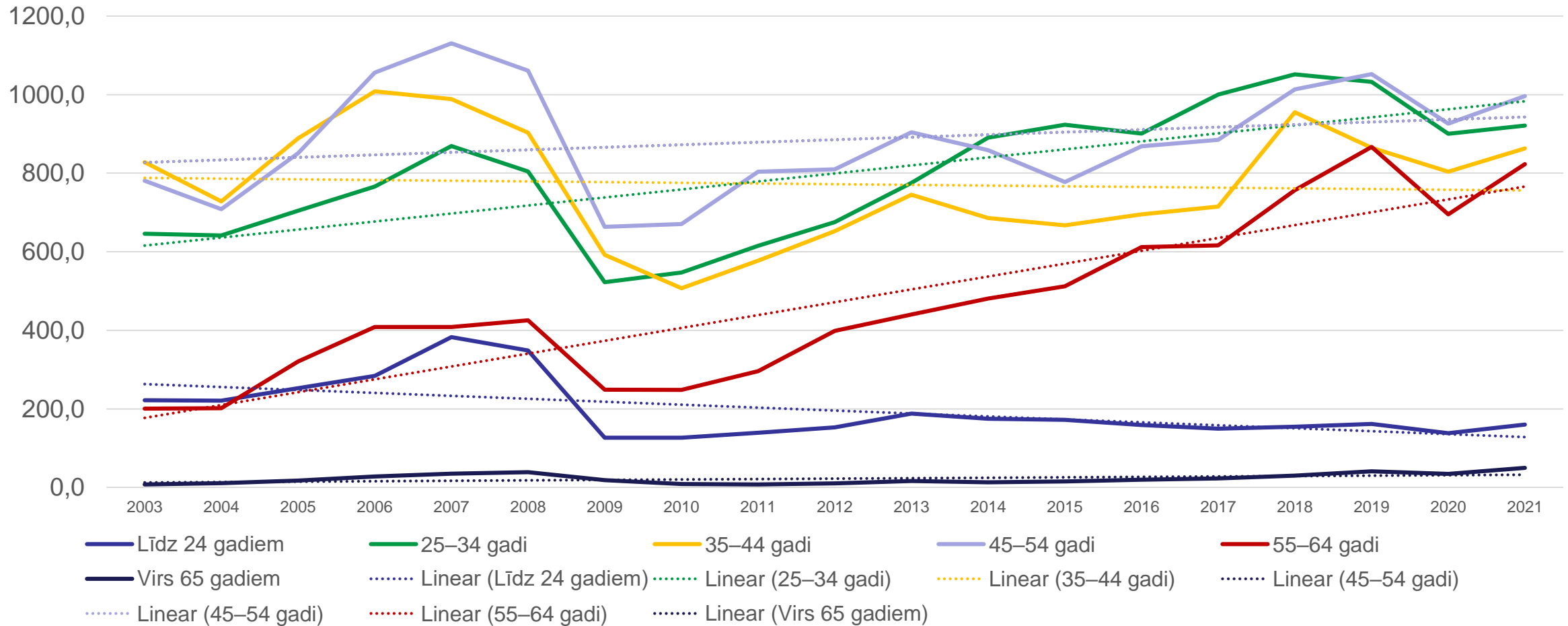
To nodarbināto procentuālā daļa, kuri norādīja: "Visi nelaimes gadījumi tika izmeklēti"

Nodarbināto aptaujas, aptuveni 2500 respondentu vienā aptaujā

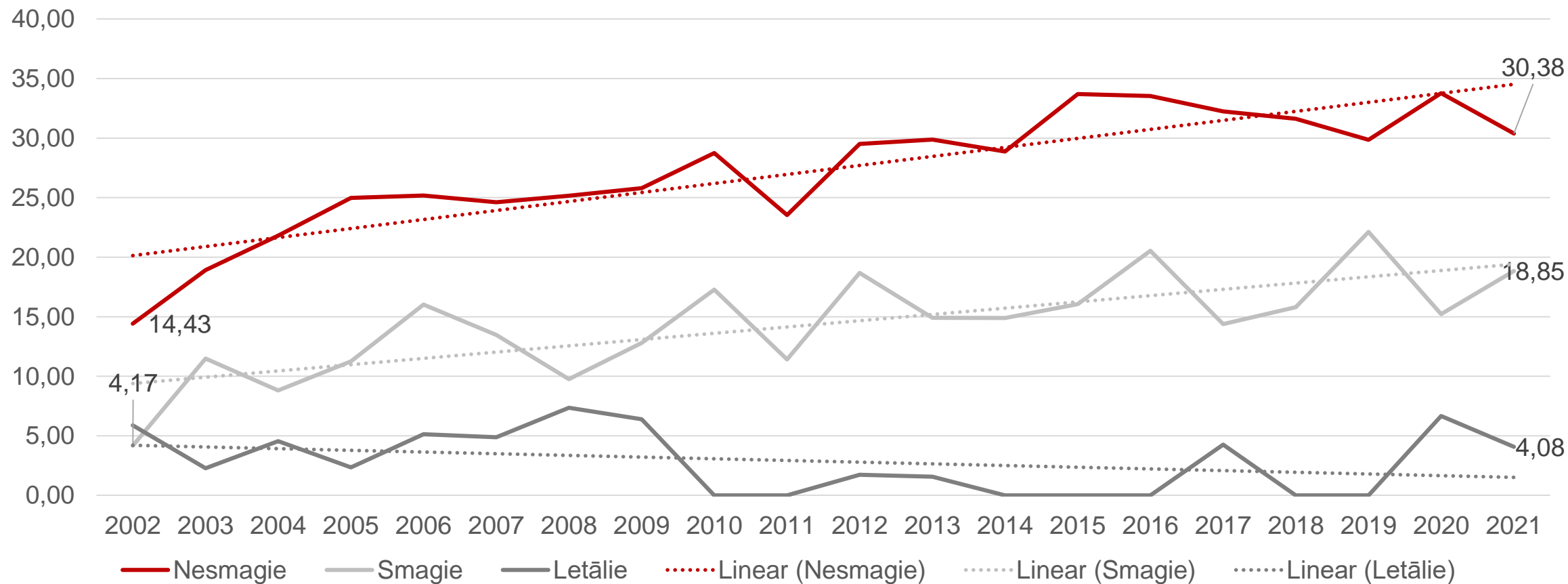
Nelaiemes gadījumu darbā biežums vecuma grupās uz 100 000 nodarbinātajiem

Avots: Valsts darba inspekcija, Centrālā statistikas pārvalde

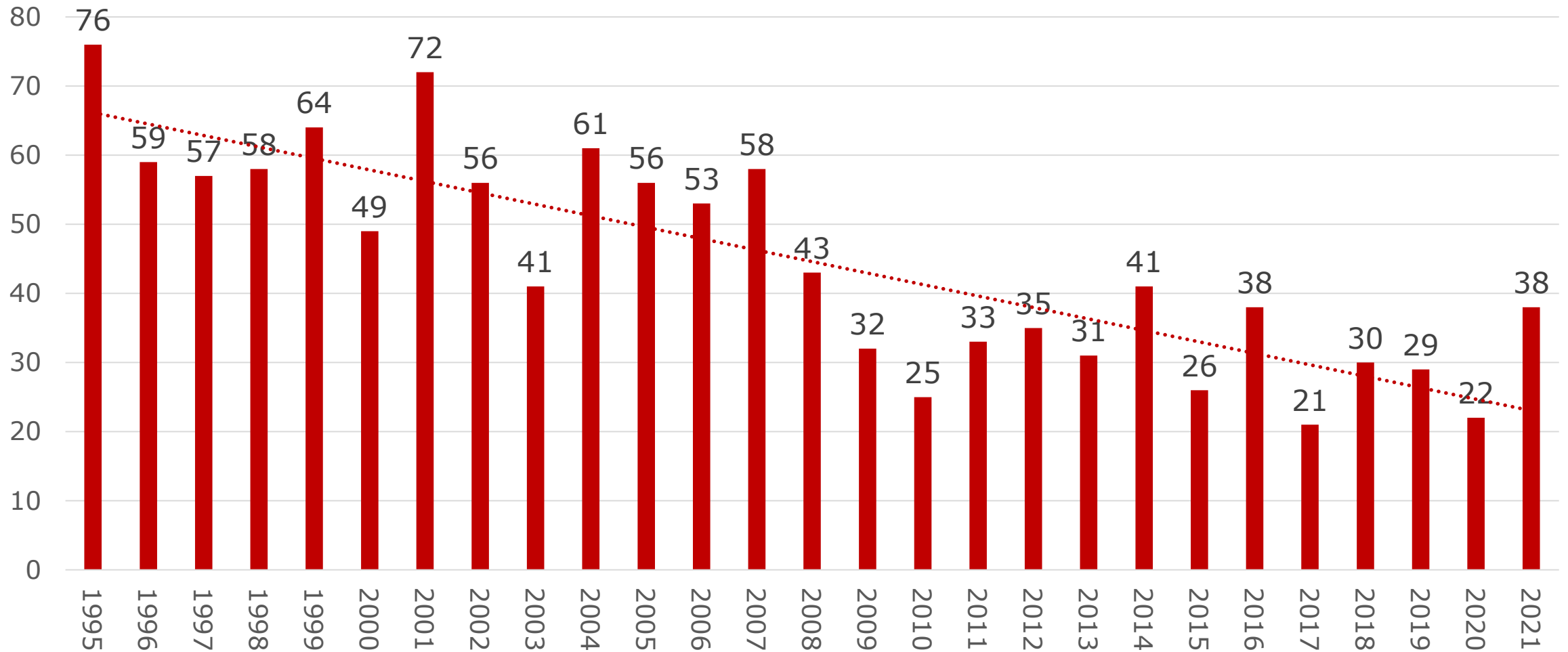
Nelaiemes gadījumu īpatsvars, kuru cēlonis ir darbinieku neuzmanība (%)

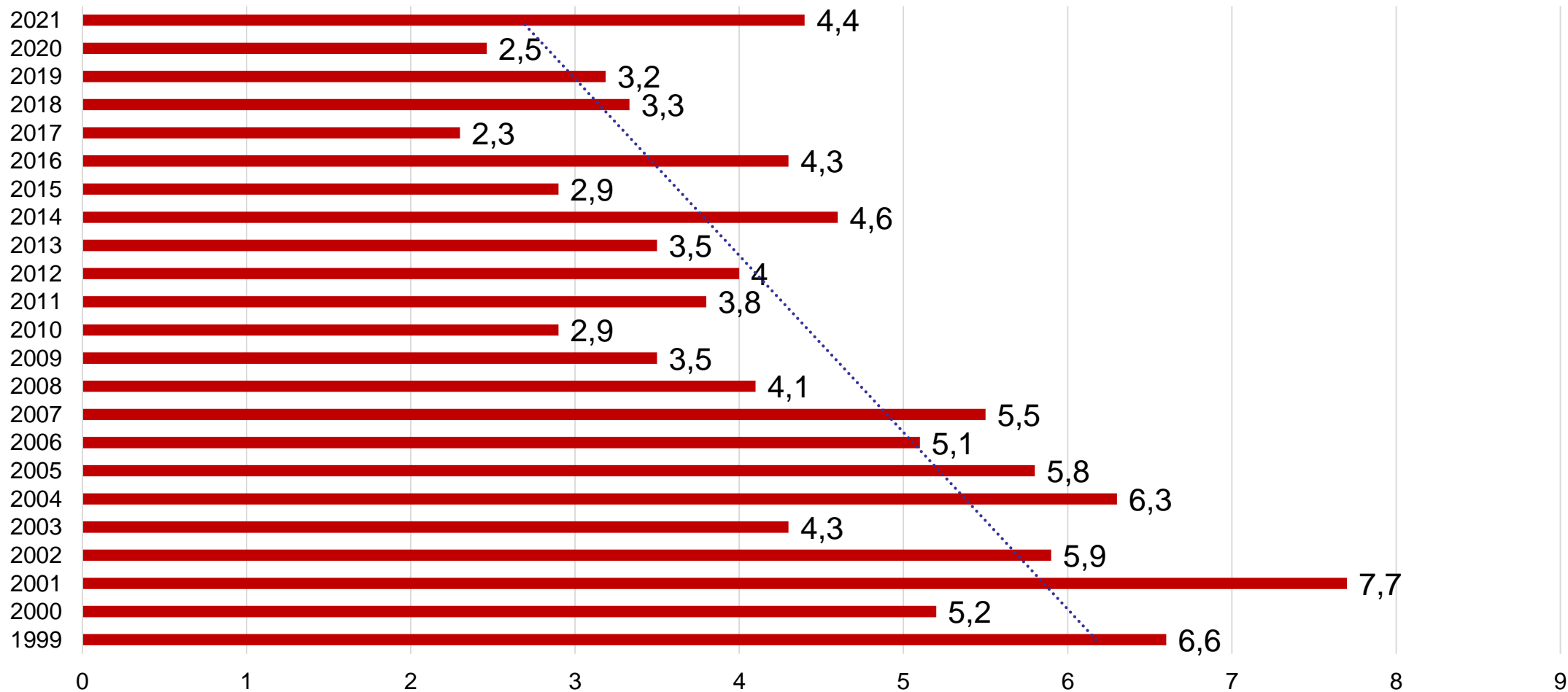
Source: State Labour Inspectorate

Letālo nelaimes gadījumu skaita dinamika (1995. – 2021.)

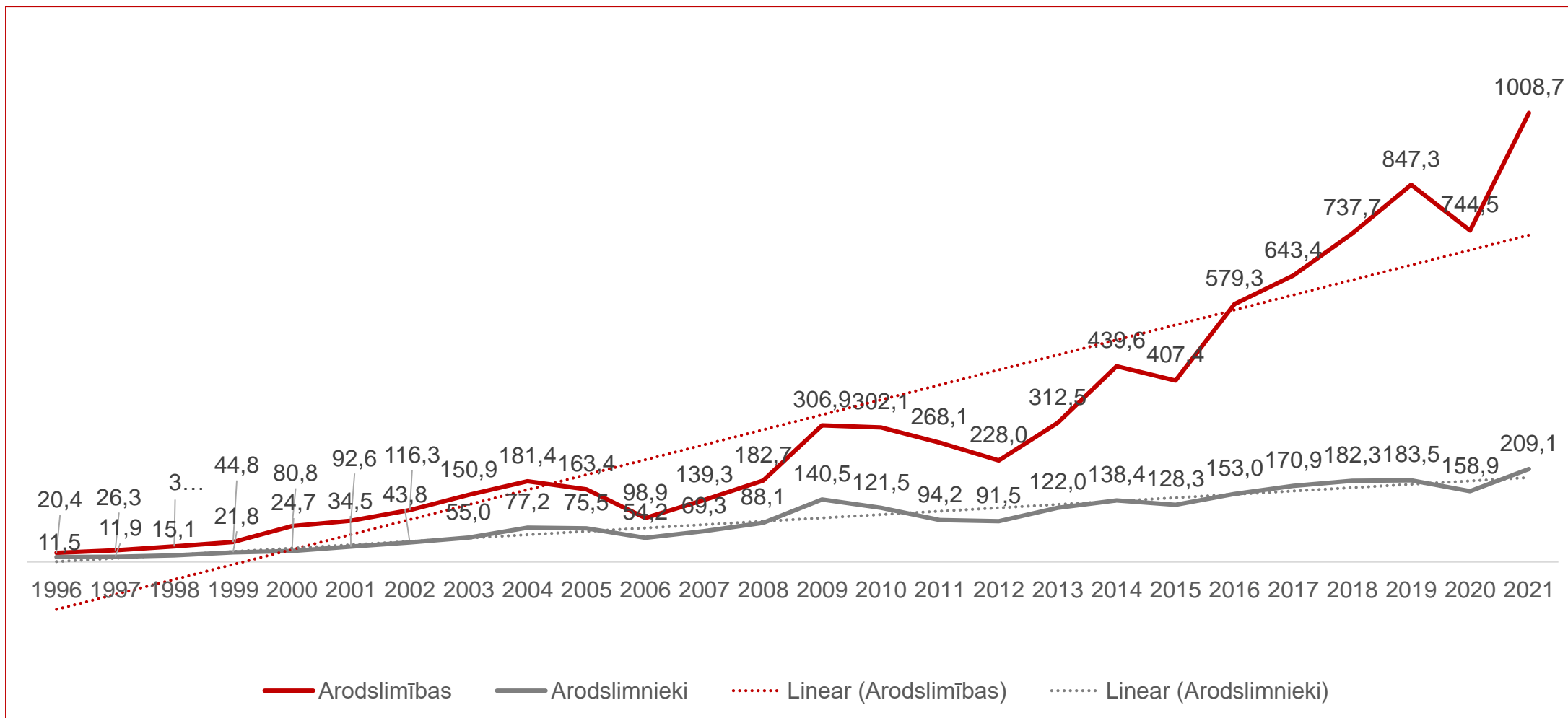
Letālu nelaimes gadījumu skaits uz 100 000 nodarbinātajiem

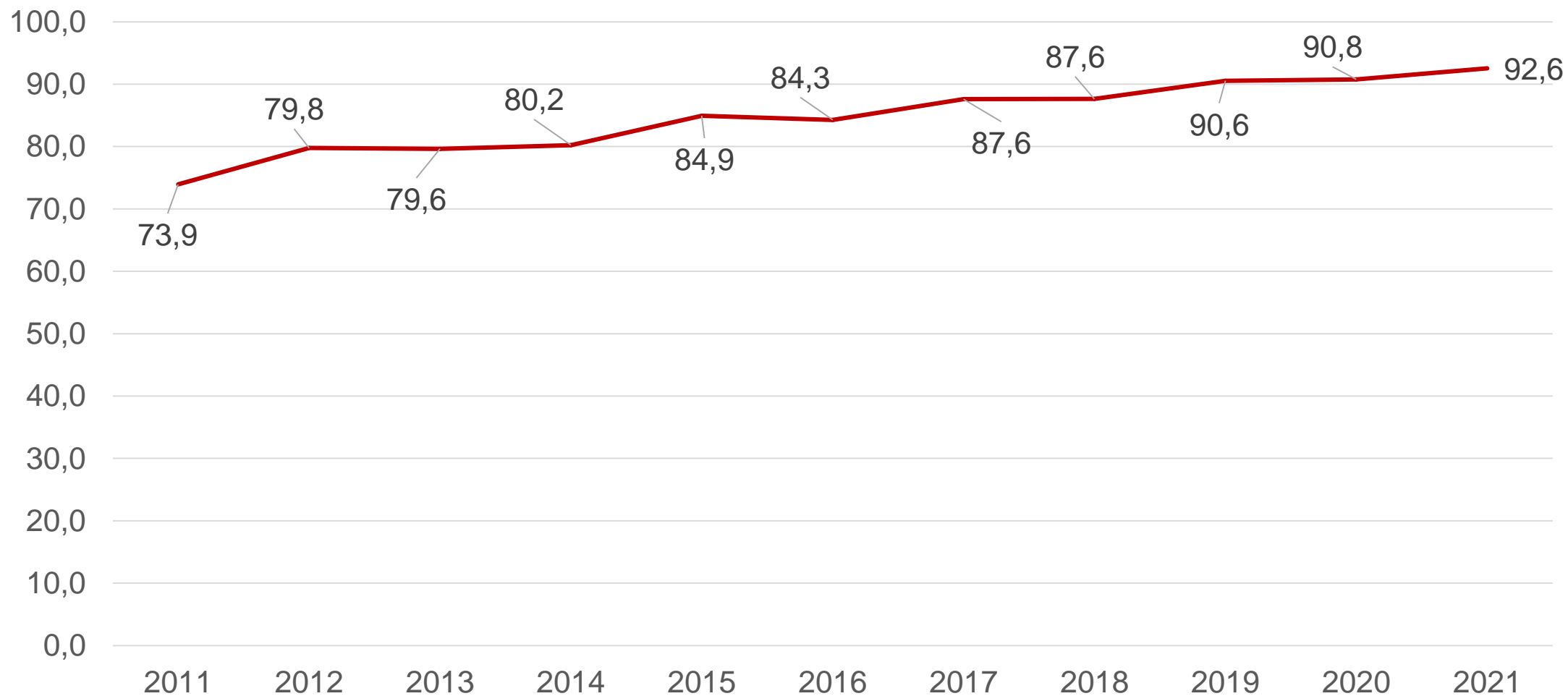
Source: State Labour Inspectorate

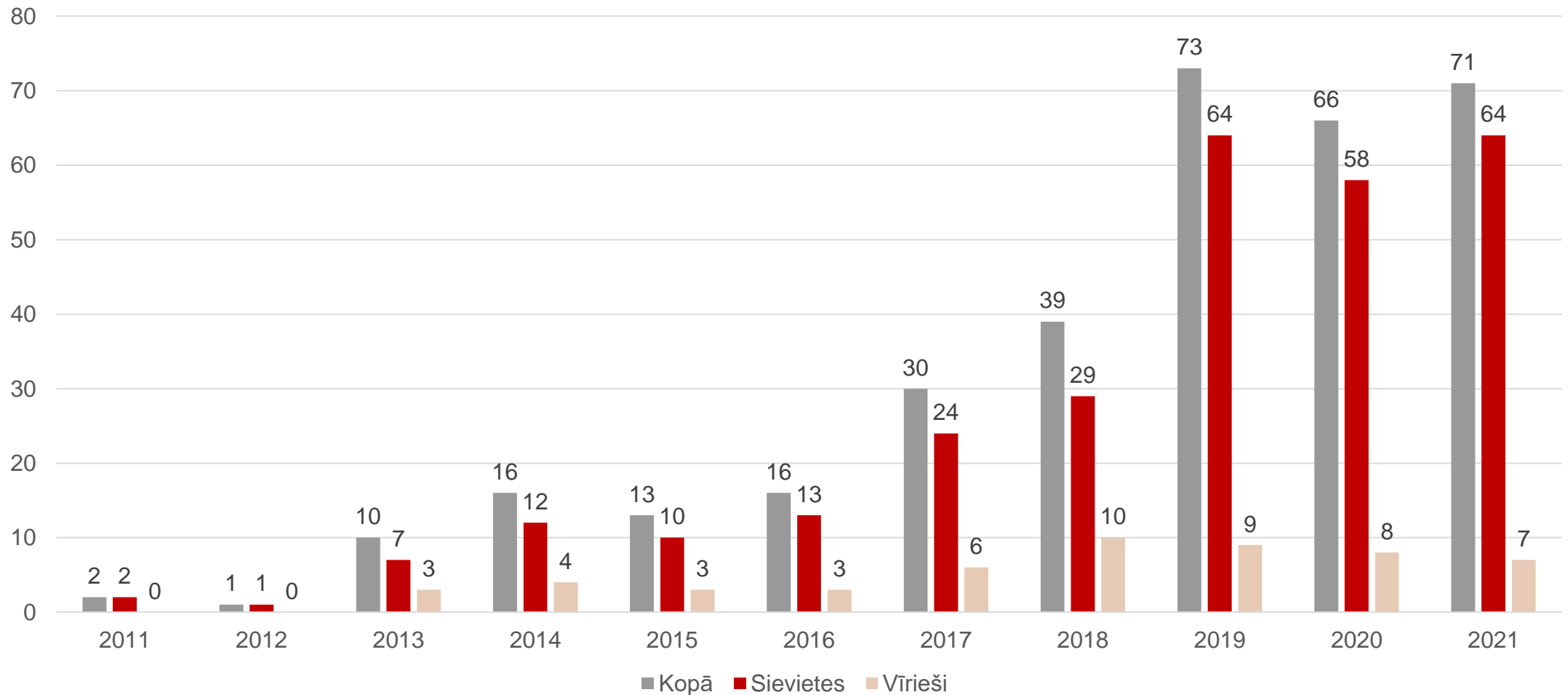
Arodslimību un arodslimnieku skaits uz 100 000 nodarbinātajiem

Ar balsta un kustību sistēmu saistīto pirmreizēji reģistrēto arodslimību skaita īpatsvars no pirmreizēji reģistrēto arodslimību skaita sadalījums pa gadiem, 2011.-2021.g., %

Pirmreizēji reģistrēto arodslimību gadījumu skaits Latvijā - reakcija uz smagu stresu un adaptācijas traucējumi (SSK-10 kods F43)

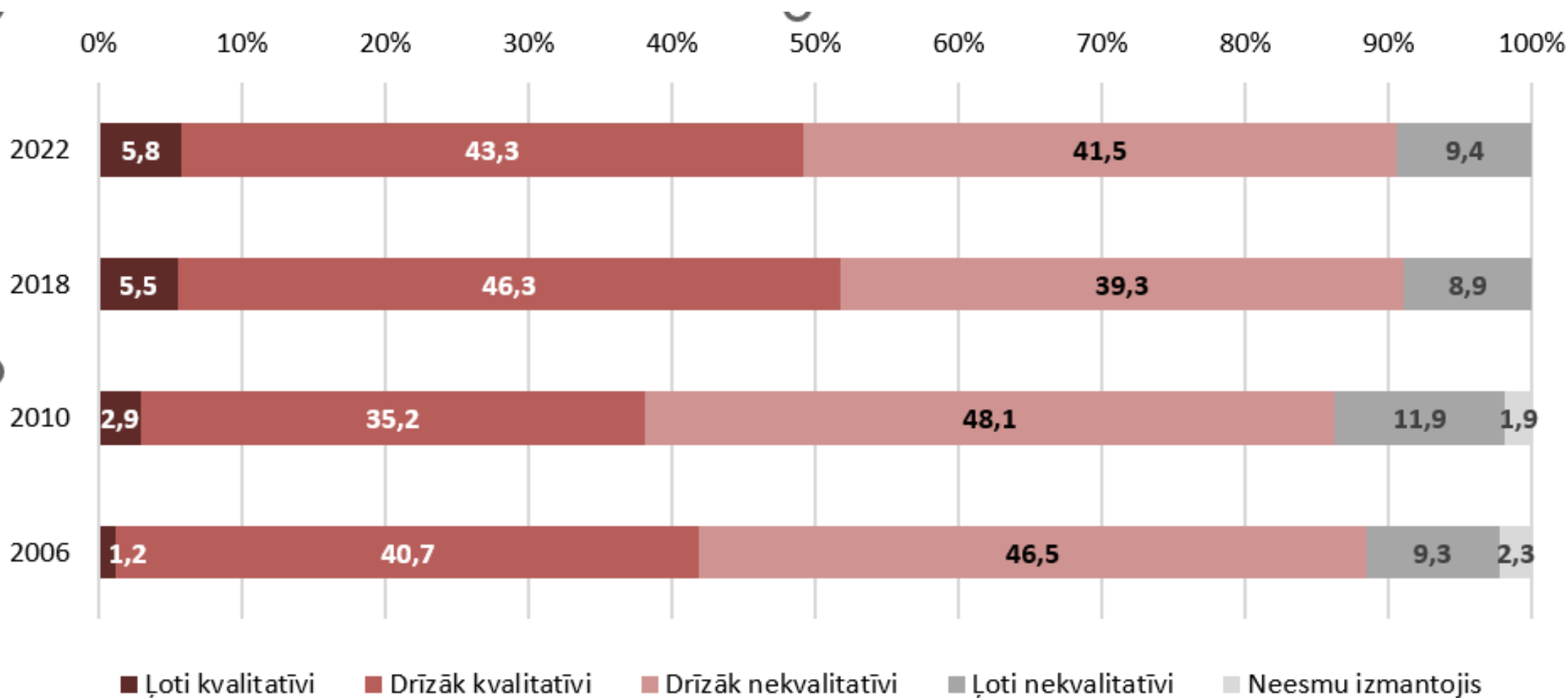

Nodarbināto īpatsvars ar veselības traucējumiem atkarībā no darba vides riska faktoru iedarbības (%)

	Ir riska faktors	Nav riska faktora
Pārāk mazs, nevienmērīgi sadalīts apgaismojums	29,8	15,1
Vienveidīgas kustības (piemēram, plaukstu locītavā vai plecos)	24,1	10,4
Darbs piespiedu pozā (piemēram, stāvus, sēdus t.sk. neērtā pozā)	23,4	10,1
Caurvējš	26,1	12,8
Laika trūkums	24,6	11,7
Tik skaļš troksnis, ka nākas pacelt balsi, runājot ar cilvēkiem	26,8	14,0
Alerģēni, alerģiskas vielas	28,1	15,7
Liela darba slodze, daudz darba pienākumu	22,7	10,3
Augsta temperatūra, kuras dēļ Jūs svīstat pat tad, kad nestrādājat	27,4	15,0
Vibrācija, kuru rada rokas instrumenti, mašīnas u.tml.	27,2	15,7
Izgarojumu, dūmu, putekļu vai bīstamu ķīmisku vielu ieelpošana	26,3	15,0
Elektromagnētiskā lauka starojums	26,7	15,7
Smagu priekšmetu nešana vai pārvietošana	21,6	14,7

Darba aizsardzības speciālistu īpatsvars, vērtējot obligāto veselības pārbaužu kvalitāti, %

Darba aizsardzības speciālistu aptauja, aptuveni 200 katrā gadā

Vai, saņemot nekvalitatīvu OVP pakalpojumu, par to ir ticis ziņots Veselības inspekcijai?

- 2018. gadā - 6,0% DAS
- 2022. gadā jau 11,2%
- Visbiežāk ziņo DAS, kas:
 - » nozarē strādā vairāk par 11 gadiem.
 - » strādā vienā uzņēmumā/iestādē par vienu no vairākiem darba aizsardzības speciālistiem (20,8% no visiem šīs grupas speciālistiem, kas saņēmuši nekvalitatīvu OVP pakalpojumu)

Vai pagājušā gada laikā Jūsu darba devējs Jūsu uzņēmumā/iestādē citiem nodarbinātajiem nodrošināja....?

Pasākums	%
Darbinieku instruktāžu un speciālo apmācību (piemēram, ugunsdrošības u.tml. jautājumos)	70,3
Ugunsdzēsības līdzekļu iegādi, uzturēšanu	69,0
Pirmās palīdzības aptieciņu iegādi	62,5
Darba apģērbu un individuālās aizsardzības līdzekļus	60,8
Veselības apdrošināšanas polises (kas sedz arī vakcināciju, obligātās veselības pārbaudes, u.tml.)	55,8
Darbinieku obligātās veselības pārbaudes (bez polises)	55,6
Drošības zīmju izvietojšanu (piemēram, uzmanību - elektrība!)	49,9
Darba vides riska faktora novērtēšanu	45,6
Ar darbu saistītu ikdienas sadzīves apstākļu uzlabošanu (piemēram, ģērbtuves, dušas, atpūtas telpas)	35,2
Apmācību pirmās palīdzības sniegšanā	33,8
Darba vides uzlabošanu (piemēram, ventilācijas izbūve)	28,8
Darbinieku vakcināciju (bez polises, piemēram, pret ērču encefalītu, B hepatītu, gripu))	18,9
Darba vietu ergonomikas uzlabošanu (piemēram, galdus ar regulējamu augstumu, ergonomiskus krēslus, modernāku aprīkojumu u.tml.)	17,1

Pētījums "Darba apstākļi un riski Latvijā, 2019-2021", nodarbināto aptauja, n=2503

Cik nodarbinātajiem tika nodrošināti pasākumi, kas uzlabo psihoemocionālo darba vidi?

Pasākums	Nodarbināto īpatsvars (%)
Pusdienas darbā	1,5
Sporta nodarbības (trenažieru vai sporta zāle, baseins, vingrošana, joga u.tml.)	1,8
Sporta svētki, spēles, pasākumi	2,3
Aktīvā atpūta pie dabas, pārgājieni, ekskursijas	0,9
Veselības uzlabošanas pasākumi (rehabilitācija, masāža, zobārstniecība u.tml.)	0,6
Lekcijas, semināri par veselīgu dzīvesveidu	0,6
Kolektīva saliedēšanas pasākumi	0,2
Stresa mazināšanas pasākumi	0,2
Bezmaksas svaigi sezonas augļi	0,1
Citi veselības veicināšanas pasākumi	0,2
Citu, kas saistīts ar darba aizsardzības jautājumiem	0,1

Pētījums “Darba apstākļi un riski Latvijā, 2019-2021”, nodarbināto aptauja, n=2503

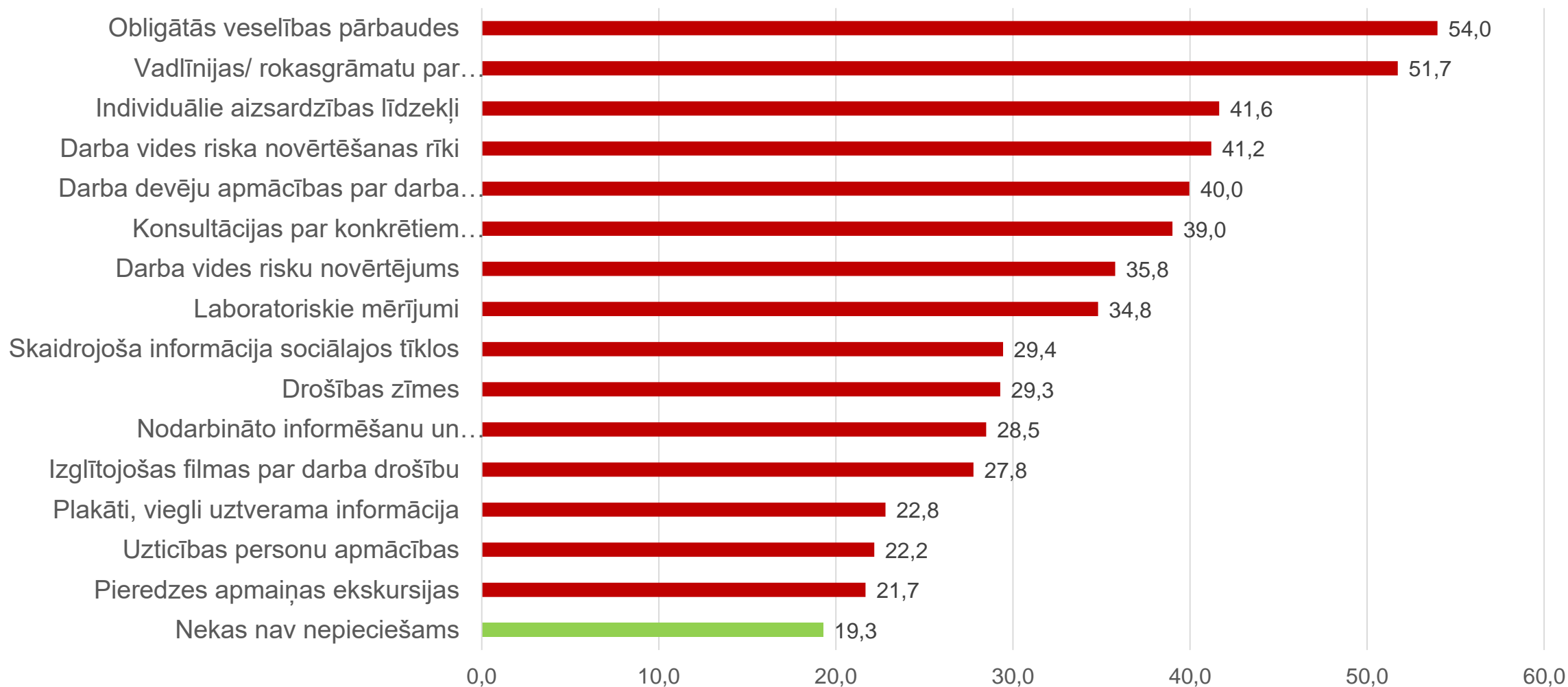
Kas traucē Jums īstenot darba aizsardzības prasības?

Iemesls/gads	2006	2010	2013	2018	2022
Līdzekļu trūkums	16	26,9	15,4	11,7	9,1
Laika trūkums	7	7,3	5,3	12,9	9,0
Covid-19 pandēmija	*	*	*	*	3,6
Darbinieku skaita samazināšanās, darba apjoma samazināšanās	*	*	*	*	3,6
Darba aizsardzības prasības ir pārāk sarežģītas	*	2	2,8	2,6	3,0
Informācijas trūkums (prasību nezināšana)	4	4	2	6,4	3,0
Darba aizsardzības prasības ir nekonkrētas un nesaprotamas	*	4,1	2,9	2,6	2,9
Nav vajadzības, nav jēgas	*	*	*	*	2,8
Darba specifika	*	*	*	*	2,5
Darba aizsardzības prasības ir nepamatotas	*	4,1	2,9	1,9	2,5
Nekas netraucē	61,0	50,4	59,9	59,5	57,5

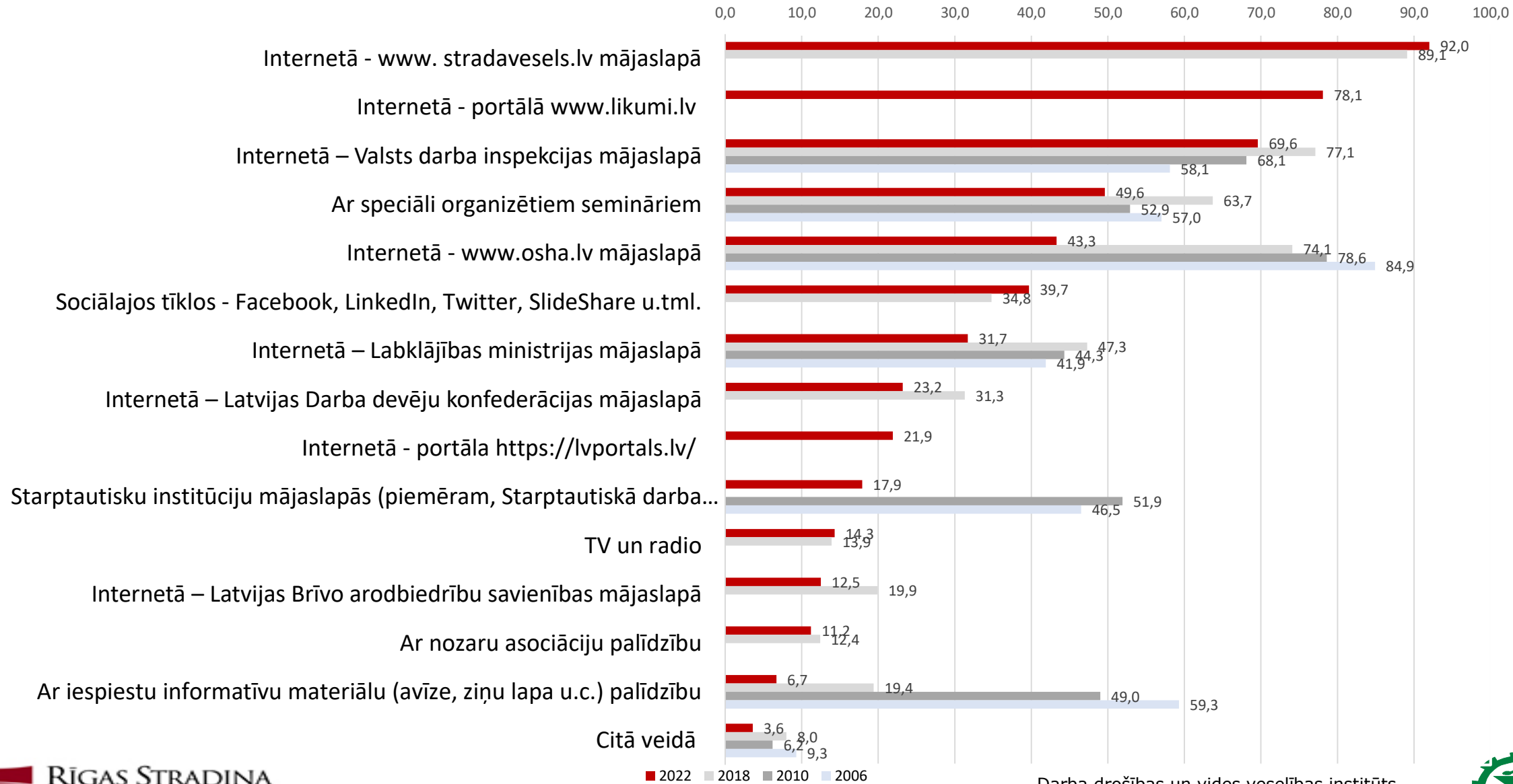
Pētījumi "Darba apstākļi un riski Latvijā", darba devēju aptauja, n≈aptuveni 1000 katrā gadā

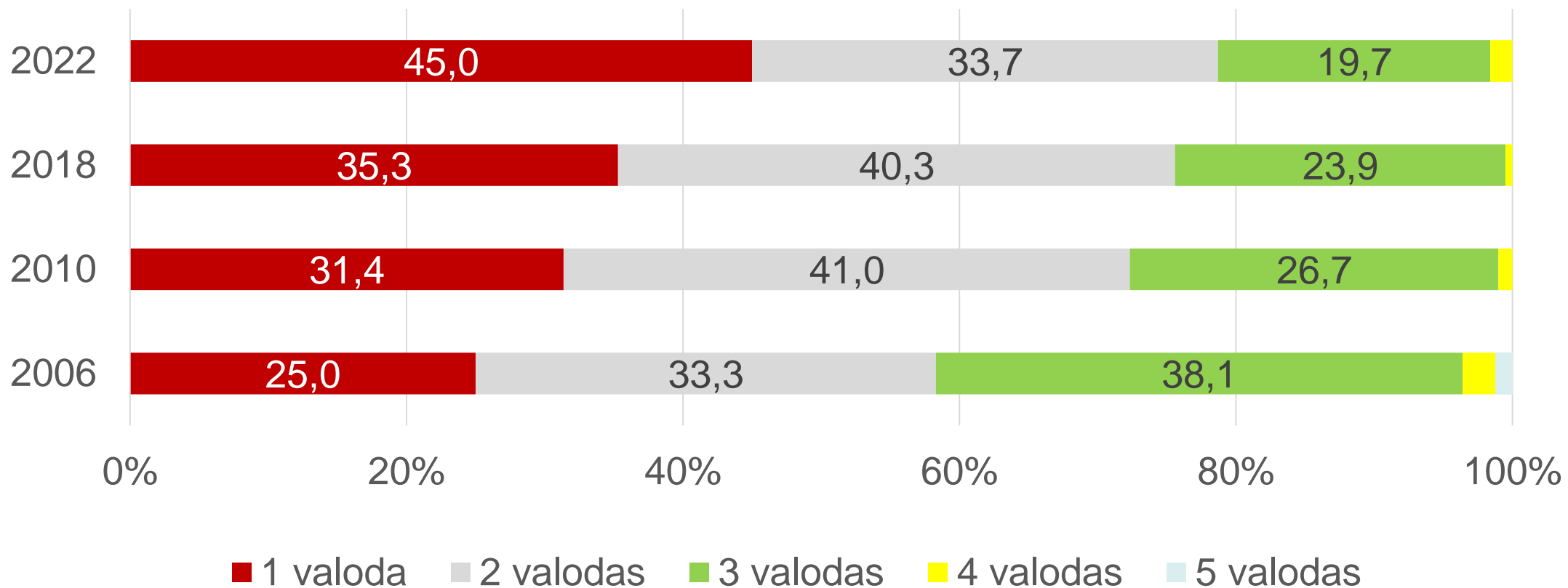
Darba devēju īpatsvars (%), norādot, kāda veida bezmaksas palīdzību darba aizsardzības jomā vēlētos saņemt

Kur speciālisti meklē informāciju?

Kādās valodās Jūs meklējat profesionālu informāciju par darba aizsardzību?

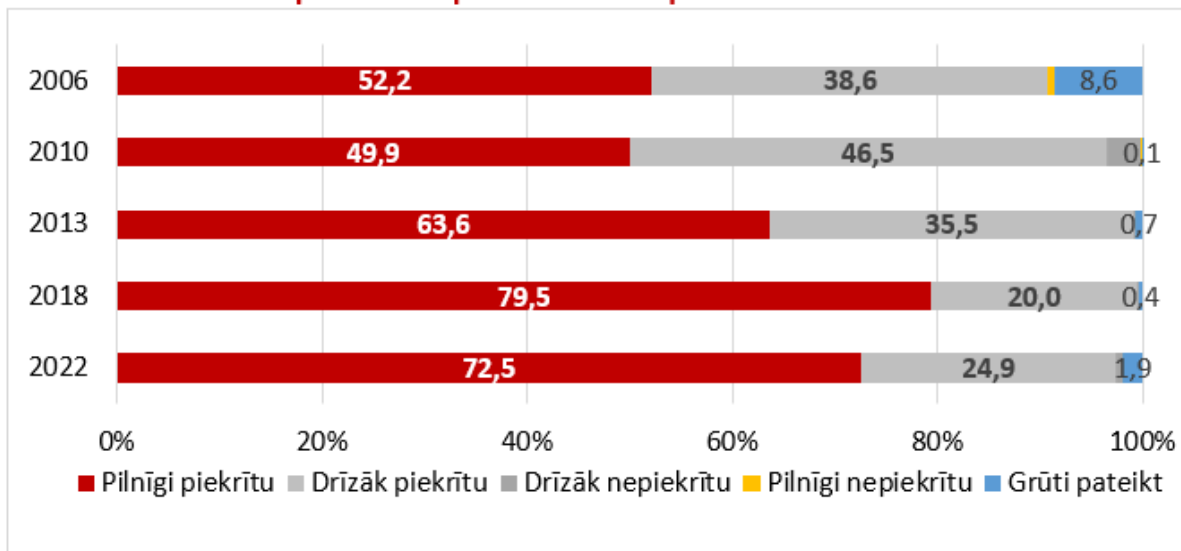

Respondentu skaits: 2006 – 86; 2010 – 210; 2018 – 201; 2022 - 249

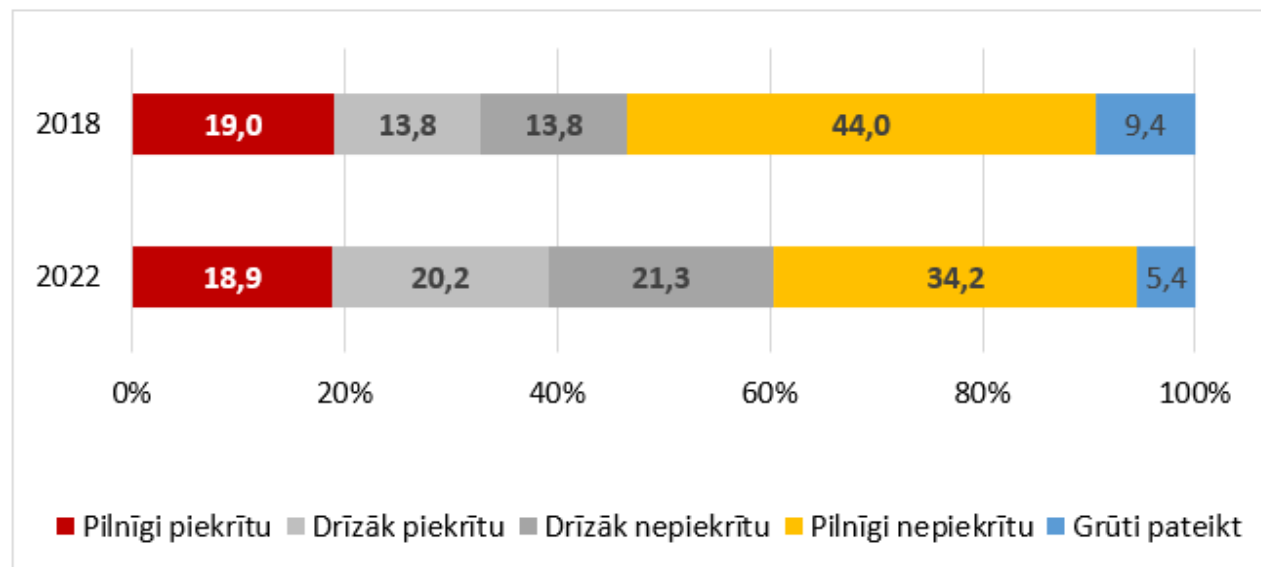

Darba devēju viedoklis par DA pakalpojumu sniedzējiem

Speciālisti ir pietiekami kompetenti un zinoši

Speciālisti darbā izmanto radošas/interaktīvas metodes (piemēram, filmas, spēles)

KOPSAVILKUMS

- Daudzi rezultāti liecina, ka tuvākajos gados darba aizsardzības līmenis Latvijā būtiski neuzlabosies;
- Pandēmijas dēļ mazāk uzmanības tika pievērsts tradicionālajiem darba aizsardzības jautājumiem;
- DA ārpakalpojumu sistēmā iezīmējas virkne problēmu:
 - » pakalpojumu sniedzējiem ir pārslodze (laika trūkums, tā ietekme uz pakalpojumu kvalitāti);
 - » pieaugot darba devēju izpratnei, pieaug arī vēlme par pakalpojumu kvalitāti;
 - » iezīmējas tendences par tālākas izglītības un informācijas nepieciešamību;
- Pētījums norāda uz problēmām ar darba tiesiskajām attiecībām un ēnu ekonomiku;

KOPSAVILKUMS

- Psihoemocionālie riska faktori ir izvirzījušies kā galvenā prioritāte – bet sekas arodslimību veidā vēl ir priekšā:
 - » 2005. gadā notika darba vides riska faktoru maiņa – no tradicionālajiem uz ergonomiskajiem;
 - » 2022. gadā vairāk nekā 90% arodslimību ir saistītas ar fizisku pārslodzi;
 - » 2021. gadā ir notikusi darba vides riska faktoru maiņa – no ergonomikas uz psihosociālajiem;
 - » Kad notiks izmaiņas arodslimību struktūrā?
- Turpinās nelaimes gadījumu reģistrācijas uzlabošanās, pozitīvas tendences letālo nelaimes gadījumu skaita dinamikā;

KOPSAVILKUMS

- Arodslimību diagnostika kopumā turpina uzlaboties, tomēr krītošais arodslimību ārstu skaits iezīmē nākotnes riskus savlaicīgai diagnostikai un profilaksei;
- Nepieciešams aktivizēt nozares nevalstisko organizāciju darbu, pat apzinoties nozares spēlētāju atšķirīgās intereses;
- Nepieciešama labāka koordinācija visu iesaistīto institūciju starpā un mērķtiecīgāks darbs pie pētījumu ieteikumu īstenošanas;
- Nepieciešams turpināt un paplašināt esošo informatīvo darbu;
- Nepieciešama plašāka diskusija par kvalitāti un darba aizsardzības nākotni Latvijā (jo to nosaka gan izmaiņas darba tirgū, ekonomikā un riskos, gan digitalizācija u.tml.).

2023. gada 14.jūnijs

Pētījums "Darba apstākļi un riski Latvijā, 2019-2021"

Noslēguma ziņojums

RĪGAS STRADIŅA
UNIVERSITĀTE

VITA BREVIS ARS LONGA

Linda Paegle, Kristiāna Venžega, Lāsma Akulova, Svetlana, Lakiša, Linda Matisāne

Ivars Vanadziņš,
Contacts: ivars.vanadzins@rsu.lv